

Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

---

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2011/12:44 Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, tre motioner väckta med anledning av skrivelsen och sex motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2010/11 och 2011/12.

I handlingsplanen redovisas, under sex övergripande rubriker, de åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens framtida arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Justitieutskottet och kulturutskottet har yttrat sig över skrivelsen och motionerna i de delar som rör utskottens beredningsområden.

Konstitutionsutskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns en reservation (SD) och ett särskilt yttrande (S, MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism	5
Skrivelsen	5
Utgångspunkterna för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism	5
Åtgärder som har vidtagits för att stärka demokratin och förebygga våldsbejakande extremism	6
Åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens framtida arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism	8
Stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna	8
Öka kunskapen om våldsbejakande extremism	8
Stärka strukturerna för samverkan	9
Förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och stödja avhopp från sådana grupper	9
Motverka grogrunden för det ideologiskt motiverade våldet	10
Fördjupa det internationella samarbetet	10
Motionerna	11
Justitieutskottets yttrande	13
Kulturutskottets yttrande	14
Övriga insatser inom olika politikområden	16
Konstitutionsutskottets ställningstagande	19
Reservation	22
Regeringens skrivelse (SD)	22
Särskilt yttrande	23
Regeringens skrivelse (S, MP, V)	23
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	24
Skrivelsen	24
Följdmotionerna	24
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	24
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	25
<i>Bilaga 2</i>	
Justitieutskottets yttrande	26
<i>Bilaga 3</i>	
Kulturutskottets yttrande	35

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens skrivelse

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:K413 yrkandena 1 och 2, 2010/11:U245 yrkande 1, 2011/12:K5, 2011/12:K6, 2011/12:K7 yrkandena 1–3, 2011/12:K368, 2011/12:Ju333 yrkande 2 och 2011/12:U251 yrkande 1 och lägger skrivelse 2011/12:44 till handlingarna.

Reservation (SD)

Stockholm den 12 april 2012

På konstitutionsutskottets vägnar

Peter Eriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Eriksson (MP), Per Bill (M), Sven-Erik Österberg (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elinderson (M), Billy Gustafsson (S), Karl Sigfrid (M), Phia Andersson (S), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V) och Cecilia Brinck (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2011/12:44 Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, tre motioner väckta med anledning av skrivelsen och sex motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2010/11 och 2011/12. Förslagen i motionerna återges i *bilaga 1*.

Skrivelsen berör flera politikområden. De åtgärder som regeringen presenterar faller i vissa delar under konstitutionsutskottets beredningsområde men berör också andra utskott. Justitieutskottet och kulturutskottet har avgett yttranden över skrivelsen och motionerna i de delar som berör utskottens beredningsområden. Yttrandena finns i *bilagorna 2–3*.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Det övergripande syftet med handlingsplanen är enligt regeringen att värna och stärka demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. Under sex övergripande rubriker redovisas de åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens framtida arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Handlingsplanen innehåller bl.a. åtgärder för att stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna, öka kunskapen om våldsbejakande extremism, förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper samt stödja avhopp från sådana grupper. Vidare innehåller handlingsplanen åtgärder för att stärka strukturerna för samverkan, motverka grogrunderna för det ideologiskt motiverade våldet och fördjupa det internationella samarbetet. Regeringen avser att genomföra åtgärderna under perioden 2012–2014.

Utskottets överväganden

Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår tre motioner om ytterligare åtgärder för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, fyra motioner om att sprida kunskap om mänskliga rättigheter och rasism samt en motion om radikaliserings.

Jämför reservation (SD) och särskilt yttrande (S, MP, V).

Skrivelsen

Utgångspunkterna för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Regeringen konstaterar inledningsvis att demokratin är väl förankrad i Sverige och att antalet individer som är aktiva inom våldsbejakande extremistmiljöer är för begränsat för att utgöra ett hot mot det demokratiska systemets grundvalar. Tilltron till demokratin är alltså stark, men det finns enligt regeringen bl.a. studier som visar att antidemokratiska attityder har fått fäste bland vissa ungdomsgrupper. Dessutom kan politiska omständigheter i Sverige eller i omvärlden på sikt påverka individens benägenhet att sanktionera våld för att uppnå ideologiska mål. Demokratin kan därför enligt regeringen aldrig tas för given, utan den måste ständigt utvecklas, stärkas och värnas.

I skrivelsen redovisar regeringen sin syn på demokrati och på våldsbejakande extremism samt presenterar de åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta under mandatperioden för att stärka medvetenheten om demokratin och värna den mot våldsbejakande extremism.

Ordet extremism används i skrivelsen för att beskriva rörelser, ideologier eller personer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning. En person anses som våldsbejakande om han eller hon vid upprepade tillfällen bedöms ha uppvisat ett beteende som inte bara accepterar våldsanvändning, utan stödjer eller utövar ideologiskt motiverat våld för att främja en sak.

Regeringen påpekar i skrivelsen att arbetet med att värna demokratin och att förebygga våldsbejakande extremism berör flera olika politikområden. Som exempel nämns arbetet för de mänskliga rättigheterna, arbetet mot diskriminering, främlingsfientlighet och liknande intolerans samt insatser inom skolan och arbetsmarknaden.

Det övergripande syftet med den aktuella handlingsplanen är enligt regeringen att värna och stärka demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. För att öka den demokratiska medvetenheten och förebygga uppkomsten av våldsbejakande extremistmiljöer krävs enligt regeringen ett långsiktigt arbete. Myndigheter och relevanta samhällsaktörer, särskilt på lokal nivå, måste ha redskap och resurser för detta arbete, och arbetet kräver en bred förankring i samhället.

Under sex övergripande rubriker redovisas de åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens framtida arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Handlingsplanen innehåller bl.a. åtgärder för att stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna, öka kunskapen om våldsbejakande extremism, förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper samt stödja avhopp från sådana grupper. Vidare innehåller handlingsplanen åtgärder för att stärka strukturer för samverkan, motverka grogrunderna för det ideologiskt motiverade våldet och fördjupa det internationella samarbetet.

Handlingsplanens inriktning är dock enligt regeringen inte det traditionella brottsförebyggande arbetet, utan den har en bredare ansats för att engagera en stor del av samhället.

I skrivelsen konstateras dock att arbetet för att förebygga våldsbejakande extremism även är en kriminalpolitisk fråga. I regeringens skrivelse 2011/12:73 Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism beskrivs stora delar av det traditionella brottsförebyggande arbetet.¹

Nedan beskrivs mer utförligt innehållet i handlingsplanen. Dessförinnan finns ett avsnitt om andra åtgärder som redan har vidtagits för att stärka demokratin och förebygga våldsbejakande extremism. Även dessa åtgärder presenteras i regeringens skrivelse.

Åtgärder som har vidtagits för att stärka demokratin och förebygga våldsbejakande extremism

Som redovisats ovan berör arbetet med att värna demokratin och att förebygga våldsbejakande extremism flera olika politikområden. I skrivelsen framhåller regeringen bl.a. att en hel del insatser redan har gjorts för att stärka demokratin. Som exempel nämns att regeringen under perioden 2000–2006 vidtog åtgärder för att öka valdeltagandet. Regeringen påpekar att en utvärdering av dessa åtgärder visar att valdeltagandet kan påverkas i positiv riktning men att det inte finns enhetliga belägg för att regeringens demokratifrämjande insatser har lett till ett ökat valdeltagande. Mot bakgrund av dessa slutsatser och ett faktiskt ökat valdeltagande genomförde

¹ Skrivelsen bereds för närvarande av justitieutskottet.

regeringen inte någon bredare demokratifrämjande satsning inför valet 2010. Däremot har flera specifika insatser genomförts för att stimulera ett aktivt deltagande på kommunal nivå. I skrivelsen framhålls vidare att Ungdomsstyrelsen 2011 fick i uppdrag att fördela medel till organisationer inom det civila samhället som bedriver verksamhet för att dels stärka ungas demokratiska värderingar, dels förebygga att unga utvecklar ett antidemokratiskt agerande eller rekryteras till antidemokratiska rörelser. Medel har även fördelats till organisationer inom det civila samhället som anordnar demokrati- och ledarskapsutbildningar.

Regeringen anför vidare att det även inom skolområdet har vidtagits en del åtgärder för att stärka demokratin. Som exempel nämns att det numera följer av skollagen (2010:800) och läroplanen för grundskolan att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Skolan ska också vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Regeringen har vidare under hösten 2011 beslutat om en ny läroplan för gymnasieskolan, där texterna om demokrati och mänskliga rättigheter ytterligare har förtydligats jämfört med den tidigare läroplanen.

I skrivelsen framhålls att regeringen har vidtagit åtgärder för att minska arbetslösheten bland ungdomar. Som exempel nämns en utökning av aktiviteterna inom jobbgarantin för ungdomar. För att stimulera efterfrågan av personer med svag förankring på arbetsmarknaden har s.k. nystartsjobb införts. Och i syfte att öka etableringen på arbetsmarknaden bland utrikes födda har integrationspolitiken reformerats.

Vidare har regeringen tecknat lokala utvecklingsavtal med 21 kommuner rörande 38 stadsdelar där utanförskapet är utbrett. Avtalen gäller för perioden 2008–2011 och anger ramen för en samverkan med kommunerna i syfte att minska utanförskapet i de berörda stadsdelarna. Som en del av det urbana utvecklingsarbetet verkar även kommuner som har tecknat lokala utvecklingsavtal för dialog om samhällets värdegrund i dessa stadsdelar.

I skrivelsen redovisas även åtgärder som har vidtagits för att förebygga våldsbejakande extremism. Som exempel nämns att Rikspolisstyrelsen har inlett ett projekt som syftar till att öka kunskapen om och upptäckten av våldsbejakande radikalisering samt att polismyndigheterna har vidtagit särskilda åtgärder för att motverka hatbrott. Vidare framhålls att polismyndigheterna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län har inrättat särskilda s.k. dialogpolis, som ska utgöra en länk mellan polisledningen och arrangörer av bl.a. demonstrationer.

Regeringen påpekar vidare att under senare år har det vidtagits flera åtgärder för att stärka skyddet för förtroendevalda. Den 1 juli 2010 trädde lagen (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting i kraft. Av lagen följer att kommuner och landsting får anordna säkerhetskontroller vid sina offentliga sammanträden. Vidare har Brottsförebyggande rådet fått i uppdrag att utveckla metoder för att

genomföra periodiskt återkommande undersökningar om omfattningen och utvecklingen av hot och våld mot förtroendevalda. Därtill kommer att Rikspolisstyrelsen ha getts i uppdrag att inleda en försöksverksamhet med sociala insatsgrupper för unga som riskerar att bli kriminella. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utveckla en riskbedömningsmanual för att bättre kunna identifiera vilka unga som löper risk att rekryteras till kriminella nätverk eller som vill hoppa av ett kriminellt nätverk samt att ta fram en vägledning för vilka stödinsatser som bör gälla för de unga som ingår i de sociala insatsgruppernas arbete.

För att bekämpa idrottsrelaterad brottslighet har regeringen tillsatt en nationell samordnare, som ska medverka till en förbättrad samverkan mellan berörda aktörer på central, regional och lokal nivå samt löpande ge förslag till hur brottslighet i samband med idrottsevenemang kan motverkas.

Åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens framtida arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna

För att stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna avser regeringen att ge stöd till organisationer inom det civila samhället och att vidta insatser inom skolan.

Under 2012 kommer Ungdomsstyrelsen att få i uppdrag att fördela medel till organisationer inom det civila samhället för sådan verksamhet som stärker ungas demokratiska värderingar. Nämnden för statligt stöd till trossamfund ska ges i uppdrag att inleda en utvidgad dialog med trossamfundet om demokratifrämjande arbete.

När det gäller insatser inom skolan anför regeringen att Forum för levande historia tidigare har fått i uppdrag att utveckla metoder och arbetsmaterial för att stärka ungdomars demokratiska värderingar och att uppdraget under 2012 kommer att utvidgas till att även sprida nämnda metoder och arbetsmaterial till framför allt skolorna. En särskild utredare har tidigare fått i uppdrag att föreslå hur arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans kan effektiviseras (dir 2011:39). Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 26 oktober 2012, och regeringen avser därefter att återkomma i frågan om hur arbetet mot främlingsfientlighet och liknande intolerans bland unga kan effektiviseras.

Öka kunskapen om våldsbejakande extremism

Regeringen kommer att vidta fyra olika åtgärder för att öka kunskapen om våldsbejakande extremism. Enligt regeringen är det viktigt att öka denna kunskap bl.a. hos de yrkesgrupper som kommer i kontakt med individer i riskzonen för att ansluta sig till våldsbejakande extremistmiljöer. Mot denna bakgrund avser regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utveckla metoder för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande

extremism och sammanställa detta i ett utbildningsmaterial. Detta material ska kunna användas vid utbildning av yrkesverksamma inom t.ex. skola, socialtjänst, kriminalvård, kommuner och organisationer inom det civila samhället. Utredaren ska även kunna ge stöd i det förebyggande arbetet genom att sprida kunskap och främja samverkan mellan olika aktörer och presentera förslag till hur ett fortsatt förebyggande arbete kan utvecklas och organiseras.

Regeringen har vidare gett Statens medieråd i uppdrag att genomföra en studie om hur antidemokratiska budskap förmedlas via internet och hur unga kan stärkas och skyddas mot sådana budskap. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2013, och det kommer att utgöra underlag för det fortsatta arbetet med att stärka ungdomar som medvetna medieanvändare och förebygga att budskap från organisationer, rörelser eller nätverk med en antidemokratisk grundsyn får genomslag hos ungdomar via internet.

Forum för levande historia har på regeringens uppdrag tagit fram en kartläggning av antisemitism och islamofobi. Mot bakgrund av denna kartläggning kommer regeringen att initiera särskilda kunskapshöjande insatser om antisemitism och islamofobi bland barn och ungdomar. Insatserna kommer att genomföras under perioden 2012–2014.

På regeringens uppdrag beviljar Vetenskapsrådet medel för forskning om demokrati. Regeringen har beslutat att medel från och med 2011 även ska kunna gå till forskning om hotet mot det demokratiska samhällets grundvalar samt respons på sådana hot.

Stärka strukturerna för samverkan

Grupper som förespråkar våld eller hot för att uppnå ett politiskt mål uppstår enligt regeringen ofta på lokal nivå. Insatser på kommunal nivå för att förebygga och bemöta våldsbejakande extremistmiljöer är därför av stor vikt.

Under 2010 sammanställde Sveriges Kommuner och Landsting i samverkan med Regeringskansliet en skrift med lokala exempel på hur olika aktörer har motverkat och förebyggt våldsbejakande extremism (Lokala insatser mot våldsbejakande extremism, Sveriges Kommuner och Landsting, 2010). För ett framgångsrikt arbete i denna del betonas i skriften behovet av samverkan mellan olika aktörer.

Regeringen avser att verka för att stärka samverkan och kunskapsutbytet på lokal nivå mellan myndigheter, kommuner, organisationer inom det civila samhället och andra aktörer när det gäller arbetet med att förebygga och motverka våldsbejakande extremism.

Förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och stödja avhopp från sådana grupper

Enligt regeringen har förebyggande insatser som möter individer innan de ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper eller utvecklar våldsbenägenhet visat sig vara verkningsfulla och effektiva. Regeringen avser därför att ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att fördela medel till organisationer

inom det civila samhället som bedriver verksamhet som syftar till att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och att stödja individer som vill lämna sådana grupper. I handlingsplanen framhålls att det är särskilt viktigt att stimulera verksamheter som bedrivs för att förebygga rekrytering till den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön samt stödja individer som vill lämna denna miljö. Som skäl för detta anför regeringen att ungdomar som ansluter sig till våldsbejakande islamistiska extremistgrupper inte, i samma omfattning som ungdomar inom andra ideologiska våldsgrupper, är benägna att lämna dessa när de blir äldre.

Motverka grogrunden för det ideologiskt motiverade våldet

För att motverka grogrunden för det ideologiskt motiverade våldet avser regeringen att under 2012 ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att göra en kartläggning av omfattningen av hot och våld mot förtroendevalda.² Kartläggningen ska utgöra underlag för eventuella åtgärder för att förebygga hot och våld mot denna grupp. Vidare har Statistiska centralbyrån fått i uppdrag att göra en studie om villkoren för de förtroendevalda. Uppdraget ska redovisas senast den 15 februari 2013.

Fördjupa det internationella samarbetet

I skrivelsen framhålls även behovet av att vidta åtgärder för att fördjupa det internationella samarbetet.

Regeringen avser att ge Försvarshögskolan i uppdrag att göra en studie som belyser exempel på framgångsrikt arbete med att förebygga våldsbejakande extremism i andra länder.

Vidare konstaterar regeringen att den våldsbejakande extremismens internationella organisering skapar ett behov av en internationell samverkan och ett internationellt kunskapsutbyte. Som exempel på internationellt samarbete nämns att Sverige sedan 2008 deltar i det mellanstatliga nätverket Policy Planners Network (PPN). Nätverket har till uppgift att systematisera utbytet av kunskap om förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Sverige deltar också i ett nätverk inom EU för att stärka medvetenheten om extremism (Radicalisation Awareness Network). Dessutom avser Sverige att under 2012 delta som partnerland i ett europeiskt samarbetsprojekt för att motverka radikaliserings. Nämnda nätverk och projekt har enligt regeringen bidragit till att utveckla det nationella arbetet för att förebygga våldsbejakande extremism. Regeringen avser därför att fördjupa och utöka det internationella samarbetet och kunskapsutbytet.

Med utgångspunkt i Sveriges erfarenhet av arbetet mot våldsbejakande högerextremism avser regeringen vidare att inleda ett arbete för att inom EU identifiera, samla och sprida exempel på framgångsrika metoder för att förebygga våldsbejakande högerextremism samt verka för att nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte etableras.

² Regeringen har numera gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att göra en kartläggning av omfattningen av hot och våld mot förtroendevalda.

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:K5 begär Sven-Erik Österberg m.fl. (S) ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Ett förebyggande arbete måste enligt motionärerna bygga på en genomarbetad samhällsanalys och effektiva åtgärder för att förhindra våldsbejakande extremism utan att stigmatisera vare sig individer eller grupper i samhället. I handlingsplanen föreslår regeringen framför allt ytterligare utredningar och studier. Enligt motionärerna är det bättre att ta till vara den kunskap som redan finns och utifrån denna kunskap föreslå konkreta och verkningsfulla åtgärder. Men i stället för att fokusera på hur man ska komma åt orsakerna till problemen föreslår regeringen enligt motionärerna ett antal åtgärder för att lindra verkningarna av problemen när de väl har uppstått. Dagens utbildningssystem, de ökade klyftorna i samhället, nedmonteringen av det sociala skyddsnätet och en ökad segregation leder till att en del personer känner sig diskriminerade och att de står utanför samhället. Denna utveckling leder enligt motionärerna till en ökad rekryteringsbas för bl.a. våldsbejakande extremism.

En rad åtgärder skulle kunna vidtas för att förebygga den våldsbejakande extremismen. Bland dessa kan enligt motionärerna nämnas insatser mot barnfattigdomen, segregationen i skolan, arbetslösheten bland ungdomar och den organiserade brottsligheten.

Som exempel på konkreta åtgärder föreslår motionärerna mer resurser till skolan, fler utbildningsplatser samt lokala utvecklingsprogram för upprustning av miljonprogrammen.

När det gäller satsningar inom skolan föreslås ett nytt övergripande mål för skolan. Skolhuvudmannen bör arbeta för att sammansättningen av elever i varje skola ska vara heterogen när det gäller kön samt social och etnisk bakgrund. Dessutom vill motionärerna se mer av organiserat samarbete mellan skolor med olika elevsammansättning. Vidare framhålls alla elevers rätt till en bra utbildning. Enligt motionärerna bör resurserna till skolorna fördelas efter skolornas och elevernas behov.

En stor del av de ungdomar som saknar arbete har inte fullständig gymnasieexamen. Dessa ungdomar måste enligt motionärerna få chansen att komplettera sin utbildning inom vuxenutbildning eller i folkhögskola. Enligt motionärerna bör en individuell plan med relevanta åtgärder utarbetas och aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen tas bort. Vidare bör satsningar göras på vidareutbildning.

Enligt motionärerna krävs det statliga insatser för att fastighetsägare i större utsträckning ska rusta upp bostadsområden. Ett sätt att göra detta är enligt motionärerna att införa ett system där staten, eventuellt tillsammans med berörd kommun, får garantera lån för upprustning av lägenheter i flerfamiljshus. Det bör dessutom övervägas om det ska kunna gå att vitesförelägga fastighetsägare som inte uppfyller rimliga krav på underhåll och renovering av sina fastigheter.

Motionärerna föreslår vidare en centraliserad resursförstärkning för att få i gång ett effektivare arbete mot den organiserade brottsligheten. I förlängningen bör enligt motionärerna en sammanslagning göras av Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten i syfte att skapa en nationell spjutspetsorganisation. Vidare bör en kontaktpolis knytas till varje skola i syfte att uppnå en bra kontakt mellan polisen och ungdomarna. Vidare föreslås att de som lämnar fängelset ska ges en utslussningspeng i syfte att stödja dem att lämna kriminella miljöer. Motionärerna begär också ett antal ändringar i vapenlagstiftningen, bl.a. att minimistrafet för grovt vapenbrott höjs från sex månaders till ett års fängelse och att det blir möjligt att använda hemlig telefonavlyssning för att upptäcka sådana brott. Enligt motionärerna finns det i dag så många beröringspunkter mellan den våldsbejakande extremismen och annan grov organiserad brottslighet att de måste ses över och därmed också åtgärdas i ett sammanhang.

I motionen framhålls vidare att det i dag finns stöd för dem som vill lämna naziströrelser. Motsvarande stöd finns dock inte för dem som vill lämna vänsterextrema och islamistiska våldsbejakande rörelser. Enligt motionärerna bör åtgärder vidtas för att hjälpa även dessa personer.

Vidare framhåller motionärerna att de lokala utvecklingsavtalen som träffats med vissa kommuner i områden med brett utanförskap löpte ut 2011 och att det av skrivelsen inte framgår om avtalen ska förlängas. Enligt motionärerna bör regeringen ta initiativ till en utvärdering av nämnda avtal och därefter återkomma med förslag på hur arbetet ska fortsätta.

Idrotten har enligt motionärerna en viktig roll att spela i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. I denna del är idrottsledarna och deras möjlighet till ledarutbildningar viktiga. Ungdomsstyrelsen bör få i uppdrag att särskilt fokusera på att stötta demokratiprojekt och anordna demokratiutbildningar.

När det gäller att värna demokratin anser motionärerna dessutom att konkreta åtgärder bör vidtas i syfte att öka demokratiengagemanget och valdeltagandet bland unga. Bland annat bör Skolverket inom ramen för sitt värdegrundsarbete hitta vägar att stötta skolor och enskilda lärare genom nätverksbyggande samt kurser, utbildningar och konferenser riktade till lärare.

Jonas Åkerlund (SD) begär i motion 2011/12:K6 ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör inrätta en verksamhet som har till uppgift att upptäcka och förebygga anslutning till vänsterautonoma eller våldsbejakande islamistiska organisationer. Han anför bl.a. att undersökningar visar att ungdomar som ansluter sig till nämnda organisationer inte lämnar dessa när de blir äldre i samma omfattning som individer som ansluter sig till andra ideologiska våldsmiljöer. Det är därför enligt motionären viktigt att bygga upp verksamheter som bedrivs för att förebygga rekrytering till

dessa grupper samt stödja individer som vill lämna sådana grupper. Det finns i dag ingen organisation i Sverige som bedriver denna form av verksamhet.

I motion 2011/12:K7 yrkandena 1–3 begär Kent Ekeröth (SD) ett tillkännagivande till regeringen om att i handlingsplanen tala klarspråk om vilka extremistiska miljöer som utgör de största hoten mot Sverige i dag, att handlingsplanen även bör innefatta att kartlägga och motverka rasism och fientlighet mot svenskar och att attitydundersökningar ska göras bland den muslimska populationen i Sverige.

Irene Oskarsson och Caroline Szyber (båda KD) framhåller i motion 2010/11:U245 yrkande 1 och motion 2011/12:U251 yrkande 1 att Sverige bör vara ett föredöme när det gäller att inom landet upplysa om och försvara mänskliga rättigheter. Enligt motionärerna måste frågor om mänskliga rättigheter prioriteras i det dagliga livet och inom alla politikområden. Motionärerna betonar vikten av att sprida kunskap om tidigare kränkningar av mänskliga rättigheter.

I motion 2010/11:K413 yrkandena 1 och 2 begär Abdirizak Waberi (M) ett tillkännagivande till regeringen om vikten av att bevara Sverige från rasism och om behovet av att genomföra en upplysningskampanj om människors lika värde och mänskliga rättigheter. Arbetet i denna del bör enligt motionären fokusera på skolan.

I kommittémotion 2011/12:Ju333 yrkande 2 begär Maria Ferm m.fl. (MP) att Säkerhetspolisens åtgärder för att förhindra radikaliserings ska ses över. Den nuvarande strategin kan enligt motionärerna vara kontraproduktiv och ineffektiv. Det kan vara mer effektivt att, i stället för mer bevakning, inrikta arbetet på andra åtgärder.

Teres Lindberg (S) framhåller i motion 2011/12:K368 att arbetet mot främlingsfientlighet och rasism bör genomsyra all offentlig verksamhet och att regeringen bör utarbeta en strategi för hur arbetet mot främlingsfientlighet och rasism och för ökad tolerans och respekt ska bedrivas. En av samhällets och politikens viktigaste uppgifter är enligt motionären att värna demokratin och alla människors lika värde. Enligt motionären bör förståelse och respekt för alla människors lika värde stärkas genom gemensamma ansträngningar i bl.a. skolan och det ideella föreningslivet.

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet konstaterar inledningsvis att frågor om extremism berör polismyndigheternas generella brottsförebyggande åtagande. I regeringens skrivelse Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism (skr. 2011/12:73) beskrivs stora delar av det arbetet. Denna skrivelse ersätter det tidigare strategidokumentet Nationellt ansvar och internationellt engagemang – En nationell strategi för att möta hotet från terrorismen (skr. 2007/08:64). Justitieutskottet kommer att behandla skrivelsen under våren. Den nu aktuella handlingsplanen mot våldsbejakande extremism är

inte inriktad mot det traditionella brottsförebyggande arbetet, utan har en bredare ansats för att engagera större delar av samhället. Utskottet, som konstaterar att det pågår ett stort antal arbeten på det aktuella området, ser positivt på den handlingsplan som regeringen föreslår för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och på planens breda ansats. Enligt utskottet är de åtgärder som regeringen föreslår väl motiverade, och konstitutionsutskottet bör föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna. Justitieutskottet avstyrker motion 2011/12:K5 (S) i de delar den rör utskottets beredningsområde.

När det gäller Säkerhetspolisens arbete framhåller justitieutskottet i sitt yttrande att Säkerhetspolisen har ansvar för att förhindra brott mot rikets säkerhet och att bekämpa terrorism. Det arbete som Säkerhetspolisen utför för att förebygga våldsbejakande extremism beskrivs i nämnda skrivelse Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism. Enligt justitieutskottet måste Säkerhetspolisens arbete fortsätta att utvecklas, och den måste ytterligare förbättra sin förmåga att upptäcka och bedöma hot. Säkerhetspolisen har också, vilket framgår av den nu aktuella skrivelsen, framhållit behovet av att stärka kunskaperna bland de yrkesgrupper som kommer i kontakt med individer i riskzonen som kan komma att ansluta sig till våldsbejakande extremistmiljöer. Justitieutskottet konstaterar att handlingsplanen omfattar ett stort antal förebyggande åtgärder, och enligt utskottet finns det därför inte skäl att ställa sig bakom vad som yrkas i motion 2011/12:Ju333 (MP) yrkande 2 om att utvärdera Säkerhetspolisens åtgärder för att förhindra radikaliserings. Motionsyrkandet bör således avstyrkas.

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet framhåller inledningsvis att det är angeläget att arbetet med att värna demokratin fördjupas för att motverka antidemokratiska tendenser som kan utgöra eller komma att utgöra utmaningar mot demokratin. Enligt utskottet är det positivt att regeringen nu tar ett samlat grepp och föreslår ett antal strategiska åtgärder för att intensifiera arbetet med att förebygga extremism.

Utskottet delar regeringens bedömning att medvetenheten om de demokratiska värderingarna bör stärkas bl.a. genom stöd till organisationer inom det civila samhället för verksamhet som stärker ungas demokratiska värderingar. Ungdomsstyrelsens olika rapporter visar att ungdomar över lag har ett lägre förtroende för de politiska institutionerna än den övriga befolkningen. Det finns också skillnader inom gruppen ungdomar. Utskottet anser det därför lämpligt att insatserna inriktas på ungdomar i riskmiljöer och bedrivs utifrån dessa ungdomars villkor. Det aviserade uppdraget har nu lämnats till Ungdomsstyrelsen, och en särskild förordning har beslutats, förordningen (2011:1509) om statsbidrag för demokratifrämjande verksamhet. Bidraget ska gå till verksamheter som förebygger att unga utvecklar

ett antidemokratiskt beteende. Bidrag kan också gå till verksamheter som genomför demokrati- och ledarskapsutbildningar för personer som är eller kan bli förebilder på lokal nivå. Satsningen avser åren 2012–2014.

Vidare noterar utskottet att Nämnden för statligt stöd till trossamfund i regleringsbrevet för 2012 har fått i uppdrag att inom ramen för den nu aktuella handlingsplanen utvidga dialogen med trossamfundet i syfte att stimulera arbetet med demokrati och demokratiska värderingar. Utskottet ser mycket positivt på att dialogen nu intensifieras och vill understryka trossamfundets stora betydelse för integration och mångfald i samhället.

Forum för levande historia har i sitt regleringsbrev för 2012 fått i uppdrag att sprida de metoder och arbetsmaterial som utvecklats för att stärka ungdomars demokratiska värderingar, främst inom skolan men även till det civila samhället och andra aktörer som bedriver demokratifrämjande verksamhet. Mot bakgrund av att det finns betydande grupper av ungdomar som hyser intoleranta och antidemokratiska attityder anser utskottet att ett fördjupat samarbete med skolan och det civila samhället är angeläget.

Utskottet delar vidare regeringens bedömning att det är viktigt att öka kunskapen om våldsbejakande extremism och att vidga kunskapen om extremism och antidemokratiska rörelser på internet. Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om säkerheten på internet för barn och unga (bet. 2010/11:KrU5 och bet. 2011/12:KrU3).

Kulturutskottet konstaterar vidare att samhällets insatser även måste inriktas på att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och att stödja avhopp från sådana grupper. Det är därför enligt utskottets mening värdefullt att Ungdomsstyrelsen nu har fått i uppdrag att fördela medel till organisationer inom det civila samhället som bedriver verksamhet som har till syfte att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremiströrelser och att ge stöd till individer som vill lämna sådana miljöer. Regeringen har även beslutat om förordningen (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet mot våldsbejakande extremism, enligt vilken statsbidrag får ges till verksamhet som förebygger att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistmiljöer eller som stöder individer som vill lämna sådana miljöer. Bidrag kommer att betalas ut under perioden 2012–2014. Syftet med statsbidraget är att minska antalet aktiva inom våldsbejakande extremistmiljöer.

Med anledning av motion 2011/12:K6 (SD) vill utskottet peka på att stödet till verksamheter som har till syfte att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremiströrelser och att stödja individer som vill lämna sådana miljöer enligt skrivelsen ska inriktas mot att särskilt stimulera verksamheter som bedrivs för att förebygga rekrytering till den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön samt stödja individer som vill lämna denna miljö. När det gäller motion 2011/12:K7 (SD) vill utskottet understryka att handlingsplanens övergripande syfte är att värna och stärka demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism, detta oavsett vilka ideologiska utgångspunkter som de

extremistiska rörelserna har och oavsett mot vem eller vilken grupp som våldet eller hotet riktas. Antidemokratien är allvarlig oberoende av bakomliggande motiv. Båda motionerna bör därmed enligt utskottets mening avstyrkas.

Kulturutskottet konstaterar vidare att det i flera motioner begärs att en upplysningskampanj om människors lika värde genomförs och att samhället bekämpar rasism. Enligt utskottet är dessa motioner i huvudsak tillgodosedda med vad som anges i handlingsplanen och inte minst med Forum för levande historias arbete och det vidgade uppdrag som man nu fått att sprida de metoder och arbetsmaterial som har utvecklats främst till skolorna men även till andra aktörer. Något initiativ med anledning av motionerna 2010/11:K413 (M) yrkandena 1 och 2, 2010/11:U245 (KD) yrkande 1, 2011/12:K368 (S) och 2011/12:U251 (KD) yrkande 1 behövs därmed inte, enligt utskottet.

När det gäller motion 2011/12:K5 (S) konstaterar kulturutskottet att de åtgärder som föreslås i motionen berör mycket vida områden, varav det mesta faller utanför utskottets beredningsområde. Utskottet vill emellertid framhålla att det delar motionärernas uppfattning att idrotten har en viktig roll att spela för ungdomar och kanske speciellt för ungdomar i utsatta områden. Allas rätt att vara med är en av de viktigaste byggstenarna i svensk idrotts värdegrund. Det innebär att alla som vill vara med i en idrottsförening ska känna sig välkomna, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön och sexuell läggning. Genom den pågående satsningen på barn- och ungdomsidrott – Idrottslyftet – har tusentals föreningar på olika sätt breddat sin verksamhet. För att få ännu större fokus på att öka mångfalden inom idrotten har Sveriges Riksidrottsförbund utlyst särskilda medel till föreningar som vill arbeta med detta. Utskottet vill samtidigt peka på att riksdagen har valt att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Idrottsrörelsen arbetar kontinuerligt med ledarutveckling, ledarekrytering, attityder och värderingar genom SISU Idrottsutbildarna. Sammantaget anser utskottet att det inte behövs något initiativ i denna del med anledning av motionen.

Sammanfattningsvis ställer sig kulturutskottet bakom förslaget till handlingsplan i de delar som berör utskottets beredningsområden och anser att de aktuella motionerna i dessa delar bör avstyrkas.

Övriga insatser inom olika politikområden

Som nämnts ovan redovisas i regeringens skrivelse dels innehållet i handlingsplanen, dels åtgärder som redan har vidtagits för att stärka demokratin och förebygga våldsbejakande extremism. Bortsett från dessa åtgärder har regeringen under senare år även gjort andra insatser inom olika politikområden som direkt eller indirekt har betydelse på aktuella områden.

Frågor om barnfattigdom har nyligen varit uppe i socialutskottet. I ett betänkande behandlas nämligen motionsyrkanden om barnfattigdom från den allmänna motionstiden 2011/12 (bet. 2011/12:SoU8). Flera motionärer efterlyste en nationell handlingsplan mot barnfattigdom. Enligt socialutskottet är barnfattigdom ett komplext område, och det krävs insatser inom flera olika politikområden för att komma till rätta med problemet. I betänkandet finns bl.a. en redovisning över åtgärder som regeringen har vidtagit för att minska ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer. Som exempel nämns den nyligen genomförda höjningen av riksnormen för försörjningsstödet för familjer med äldre barn och ungdomar samt pågående arbete i Regeringskansliet med att ta fram ett förslag om att beräkningen av försörjningsstöd ska förändras så att endast en del av arbetsinkomsten ska påverka bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Vidare framhålls att regeringen nyligen har tillsatt en nationell samordnare med uppgift att ge kommunerna stöd när det gäller att skapa en långsiktigt hållbar struktur och fungerande rutiner i arbetet med att motverka hemlöshet.

I betänkandet lyfts även satsningar inom den ekonomiska familjepolitiken fram. Bland annat har flerbarnstillägget och bostadsbidraget höjts. Även reformer som har genomförts inom arbetsmarknadspolitiken redovisas. Som exempel nämns nystartsjobb för dem som har saknat arbete under minst ett år. Vidare framhålls att jobbskatteavdragets fyra steg har stärkt incitamenten till arbete genom att sänka marginal- och tröskeleffekterna, främst för låg- och medelinkomsttagarna.

Vidare påtalas att flera stora reformer och satsningar har genomförts på utbildningsområdet. Som exempel nämns en mer specialiserad lärarutbildning, fortbildningssatsningar för lärare (Läraryftet I och II), legitimation för lärare och förskollärare för att tillgodose att alla elever får en god och trygg undervisning, en ny skollag som innebär ett nytt modernt regelverk för alla skolor oavsett huvudman samt en ny gymnasieskola som ska förbereda elever för inträde i arbetslivet eller för högre studier.

I betänkandet nämns dessutom att regeringen har tillsatt utredningen Regler och villkor för fristående skolor m.m. (dir. 2011:68). I direktivet anförts att varje skola, kommunal såväl som fristående, ska kvalitetsgranskas och utvärderas efter hur väl de lyckas ge eleverna förutsättningar att nå målen och att utvecklas. Vidare framhålls att Skolinspektionen med den nya skollagen har fått utökade befogenheter att vidta åtgärder mot skolor som inte lever upp till de uppställda villkoren för att bedriva skolverksamhet, oavsett om det är en kommunal eller enskild huvudman.

Dessutom har Skolverket fått i uppdrag att genomföra en satsning på grundskolor i stadsdelar som präglas av utbrett utanförskap. Satsningen ska genomföras i ett mindre antal grundskolor i stadsdelar som ingår i regeringens arbete med urban utveckling. Skolorna ska uppvisa låga kunskapsresultat och ha en negativ kunskapsutveckling. Tyngdpunkten i satsningen ska ligga på handledning i undervisningssituationer i syfte att stödja lärarna att utveckla sin undervisning, på metoder och verksamheter

för att stödja eleverna att uppnå målen samt på verksamheter utöver den ordinarie skoldagen med fokus på utökad undervisningstid och hjälp med läxläsning.

När det gäller frågan om att förebygga segregerade bostadsområden konstateras att denna fråga endast till viss del kan hanteras med bostadspolitiska medel. Det handlar då exempelvis om att ge möjlighet till en blandad bebyggelse i fråga om upplåtelseform och typ av bostäder. Det är en statlig uppgift att utforma de regelsystem som påverkar dessa frågor, men den praktiska tillämpningen i bostadsplaneringen sköts av varje enskild kommun. Inom ramen för det kommunala självbestämmandet och ansvaret för bostadsförsörjningen finns det stora möjligheter att ta särskilda hänsyn till de lokala förutsättningarna och att ta det helhetsansvar som är nödvändigt för att uppnå en önskad samhällsutveckling. Därutöver pekas på regeringens ambition att hålla byggkostnaderna nere med hjälp av bl.a. regelförenklningar och långsiktigt hållbara förutsättningar.

Sammanfattningsvis anförde socialutskottet att de åtgärder som regeringen har vidtagit inom socialpolitiken och arbetsmarknadspolitiken, tillsammans med förbättringar inom bl.a. den ekonomiska familjepolitiken och utbildningspolitiken, i sig kan ses som handlingsplaner. Åtgärderna bidrar enligt utskottet till att minska ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer. Det fanns därför enligt utskottet inte skäl för riksdagen att ta initiativ till en nationell handlingsplan mot barnfattigdom, och utskottet avstyrkte därför motionerna. Kammaren biföll utskottets förslag.

Riksdagen har också nyligen beslutat om att öka antalet platser inom den yrkesinriktade gymnasiala vuxenutbildningen (yrkesvux) med ca 5 000 för 2012 och ca 1 000 för 2013. Vidare ökas platserna inom yrkeshögskolan med ca 1 000 för 2012 och ca 500 för 2013 (bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98). Satsningar görs även inom barn- och ungdomsutbildningen, bl.a. i form av ett statsbidrag på 250 miljoner kronor för 2012 till en fortsatt läsa-skriva-räkna-satsning.

Statligt stöd till bostadsbyggande behandlas i civilutskottets betänkande 2011/12:CU1. När det gäller den allmänna inriktningen av bostadspolitiken hänvisar utskottet till att det vid ett flertal tillfällen har klargjort sin uppfattning och även uttalat stöd för regeringens insatser på området. Utskottet hänvisar till att bostadsmarknaden och bostadsproduktionen under en lång rad av år har präglats av en omfattande statlig påverkan genom regleringar och olika former av subventioner. Under de senaste fem åren har bostadspolitiken emellertid enligt utskottet lagts om i syfte att normalisera sektorn och förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. Utgångspunkten för detta arbete har varit att hushållens behov och önskemål ska vara styrande för hur bostadsbeståndet utvecklas. Arbetet har till stor del inriktats på att ställa om bostadssektorn från ett bidragsberoende till en tryggare och bättre fungerande bostadsmarknad med långsiktigt stabila villkor för byggande, ägande och nyttjande av bostäder med alla typer av upplåtelseformer. Denna omläggning har enligt utskottet bl.a. inneburit att konkurrens-

snedvridande subventioner har avvecklats, byggnadslagstiftningen har förenklats, en ny upplåtelseform har införts, och hyresbostadsmarknaden har fått nya konkurrensneutrala regler som har stöd av marknadens parter. Enligt utskottets uppfattning saknas det skäl för riksdagen att förorda en omläggning av bostadspolitikens allmänna inriktning.

De lokala utvecklingsavtal som regeringen har träffat med vissa kommuner i områden med brett utanförskap löpte ut 2011 (se bl.a. prop. 2011/12: 1 utg.omr. 13 s. 22 f.). Avtalen har inte förlängts, utan fr.o.m. 2012 inriktningsarbetet på utvärdering samt inhämtning, utbyte och spridning av kunskap. För att en kommun ska kunna ta del av detta kunskapsstöd krävs att den har stadsdelar som präglas av låg förvärvsfrekvens, högt uttag av försörjningsstöd och låg behörighet till gymnasieskolan.

Konstitutionsutskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att ett mångskiftande arbete krävs när det gäller att värna och stärka demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. I skrivelsen redovisas de åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Utskottet anser att det är viktigt och värdefullt att på detta sätt få en samlad bild av de åtgärder som regeringen avser att vidta under mandatperioden samt vilken inriktning som detta arbete har. Med det sagda bör riksdagen lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

I det följande behandlar utskottet de frågor som aktualiserats av motionsyrkanden väckta med anledning av skrivelsen och under de allmänna motionstiderna 2010/11 och 2011/12.

I flera motioner från de allmänna motionstiderna framhålls behovet av att upplysa om människors lika värde, att bekämpa rasism och att sprida kunskap om tidigare kränkningar av mänskliga rättigheter. Som kulturutskottet har påtalat får dessa motioner i huvudsak anses tillgodosedda med de redovisade åtgärderna i regeringens handlingsplan. I denna del bör särskilt framhållas det utvidgade uppdraget till Forum för levande historia om att framför allt till skolor sprida framtagna metoder och arbetsmaterial för att stärka ungdomars demokratiska värderingar samt regeringens åtgärder för att effektivisera arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans. Utskottet avstyrker således motionerna 2010/11:K413 (M) yrkandena 1 och 2, 2010/11:U245 (KD) yrkande 1, 2011/12:K368 (S) och 2011/12:U251 (KD) yrkande 1.

När det gäller Säkerhetspolisens uppgifter vill utskottet framhålla att handlingsplanen omfattar ett stort antal förebyggande åtgärder och att den involverar en rad olika aktörer. Utskottet delar justitieutskottets uppfattning att det inte finns några skäl för att ställa sig bakom vad som yrkas i

motion 2011/12:Ju333 (MP) yrkande 2 om att utvärdera Säkerhetspolisens åtgärder för att förhindra radikaliserings. Utskottet avstyrker således motionsyrkandet.

I motion 2011/12:K5 (S) efterlyses ytterligare åtgärder från regeringens sida för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det krävs åtgärder inom en rad olika politikområden för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. I aktuell skrivelse presenteras dock de åtgärder som utgör den strategiska inriktningen för regeringens arbete på området. Vid sidan om detta arbete har som redovisats ovan en rad åtgärder vidtagits inom skilda politikområden för att främja demokratin och förebygga våldsbejakande extremism. Bland annat har åtgärder vidtagits för att bekämpa barnfattigdomen och arbetslösheten bland ungdomar. Det har även gjorts insatser inom skolan och för bostadsbyggandet. När det gäller arbete med kommuner i områden med brett utanförskap inriktas detta arbete numera på bl.a. utvärdering och kunskapsspridning. Som kulturutskottet har påtalat har också en del insatser gjorts på idrottsområdet.

Därutöver ska nämnas att regeringen numera har gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att fördela medel till organisationer inom det civila samhället som bedriver verksamhet som syftar till att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och att stödja individer som vill lämna sådana grupper. I skrivelsen framhålls att det är särskilt viktigt att stimulera verksamheter riktade mot den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön, eftersom ungdomar som ansluter sig till våldsbejakande islamistiska extremistgrupper enligt regeringen inte är, i samma omfattning som ungdomar inom andra ideologiska våldsgrupper, benägna att lämna dessa när de blir äldre.

Frågor om våldsbejakande extremism berör givetvis även polismyndigheternas brottsförebyggande åtgärder. Den nu aktuella handlingsplanen är emellertid inte inriktad på detta arbete. I regeringens skrivelse Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism, som för närvarande bereds inom justitieutskottet, beskrivs stora delar av regeringens brottsförebyggande arbete. I skrivelsen föreslås också en rad åtgärder inom detta område. Bland annat har regeringen föreslagit ändringar i vapenlagsstiftningen.

Sammantaget har alltså regeringen – vid sidan av den redovisade handlingsplanen – vidtagit eller avser att vidta en rad åtgärder inom skilda politikområden för att värna demokratin och förebygga våldsbejakande extremism. Utskottet menar därför att det inte finns några skäl för riksdagen att ta initiativ till ytterligare åtgärder inom det aktuella området. Utskottet avstyrker därför motion 2011/12:K5.

I motion 2011/12:K6 (SD) framhålls att en verksamhet bör inrättas med uppgift att upptäcka och förebygga att individer ansluter sig till vänsterautonoma eller våldsbejakande islamistiska organisationer. Som redovisats ovan har Ungdomsstyrelsen fått i uppdrag att fördela medel till organisatio-

ner inom det civila samhället som bedriver verksamhet som syftar till att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och att stödja individer som vill lämna sådana grupper. I skrivelsen framhåller regeringen att det är särskilt viktigt att stimulera verksamheter som bedrivs för att förebygga rekrytering till den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön samt stödja individer som vill lämna denna miljö. Utskottet anser att det inte behövs något initiativ i denna del och avstyrker därför motionen.

När det gäller motion 2011/12:K7 (SD) yrkande 1–3 vill utskottet, i likhet med kulturutskottet, understryka att handlingsplanens övergripande syfte är att värna demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. Det sagda gäller oavsett vilken ideologisk uppfattning som den våldsbejakande extremistgruppen har och mot vem eller vilken grupp som våldet eller hotet riktas. Antidemokratism är allvarlig oberoende av bakomliggande motiv. Utskottet finner således inte några skäl att förorda åtgärder i enlighet med yrkandena och avstyrker därför motionen.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation.

Regeringens skrivelse (SD)

av Jonas Åkerlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:K6, avslår motionerna 2010/11:K413 yrkandena 1 och 2, 2010/11:U245 yrkande 1, 2011/12:K5, 2011/12:K7 yrkandena 1–3, 2011/12:K368, 2011/12:Ju333 yrkande 2 och 2011/12:U251 yrkande 1 och lägger skrivelse 2011/12:44 till handlingarna.

Ställningstagande

Undersökningar visar att ungdomar som ansluter sig till vänsterautonoma eller våldsbejakande islamistiska organisationer inte lämnar dessa när de blir äldre i samma omfattning som individer som ansluter sig till andra ideologiska våldsmiljöer. Det är därför viktigt att bygga upp verksamheter som bedrivs för att förebygga rekrytering till dessa grupper samt stödja individer som vill lämna sådana grupper. Det finns dock i dag ingen organisation i Sverige som bedriver sådan form av verksamhet.

Jag anser att riksdagen ska tillkännage att regeringen snarast bör inrätta en verksamhet som har till uppgift att upptäcka och förebygga anslutning till vänsterautonoma eller våldsbejakande islamistiska organisationer.

Särskilt yttrande

Regeringens skrivelse (S, MP, V)

Peter Eriksson (MP), Sven-Erik Österberg (S), Helene Petersson i Stockaryd (S), Billy Gustafsson (S), Phia Andersson (S), Hans Hoff (S), Hans Ekström (S) och Mia Sydow Mölleby (V) anför:

Det är lovvärt med en handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Vi anser dock att de åtgärder som redovisas i skrivelsen inte är tillräckliga för att långsiktigt värna och stärka demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism.

Ett förebyggande arbete på området måste bygga på en genomarbetad samhällsanalys och effektiva åtgärder. I handlingsplanen föreslår regeringen framför allt ytterligare utredningar och studier. Vi menar att regeringen i stället bör ta till vara den kunskap som redan finns och utifrån denna kunskap föreslå konkreta och verkningsfulla åtgärder. Men i stället för att fokusera på hur man ska komma åt orsakerna till problemen föreslår regeringen ett antal åtgärder för att lindra verkningarna av problemen när de väl har uppstått. Dagens utbildningssystem, de ökade klyftorna i samhället, nedmonteringen av det sociala skydds nätet och en ökad segregation leder till att en del personer känner sig diskriminerade och att de står utanför samhället. Denna utveckling leder till en ökad rekryteringsbas för bl.a. våldsbejakande extremism.

Vår uppfattning är att det krävs ytterligare åtgärder för att effektivt värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Det är angeläget och nödvändigt att regeringen tar ett helhetsgrepp i detta arbete. Utöver de åtgärder som regeringen redovisar i skrivelsen krävs en rad insatser inom flera olika politikområden. Bland dessa kan nämnas insatser mot barnfattigdomen, segregationen i skolan, arbetslösheten bland ungdomar och den organiserade brottsligheten.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2011/12:44 Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Följdmotionerna

2011/12:K5 av Sven-Erik Österberg m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att motverka våldsbejakande extremism.

2011/12:K6 av Jonas Åkerlund (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att man snarast bör inrätta en verksamhet som har till uppgift att upptäcka och förebygga anslutning till vänsterautonoma eller våldsbejakande islamistiska organisationer.

2011/12:K7 av Kent Ekeröth (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i sin handlingsplan bör tala klarspråk om vilka extremistiska miljöer som utgör de största hoten mot Sverige i dag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i sin handlingsplan bör redovisa en handlingsplan som även innefattar att kartlägga och motverka rasism och fientlighet mot svenskar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra attitydundersökningar bland den muslimska populationen i Sverige.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:K413 av Abdirizak Waberi (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att bevara Sverige från rasism.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en upplysningskampanj om människors lika värde och mänskliga rättigheter.

2010/11:U245 av Irene Oskarsson och Caroline Szyber (båda KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska vara ett föredöme när det gäller att inom landet upplysa om och försvara mänskliga rättigheter.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:K368 av Teres Lindberg (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetet mot främlingsfientlighet och rasism ska genomgå alla offentliga verksamheter samt om att utarbeta en strategi för hur arbetet mot främlingsfientlighet och rasism och för ökad tolerans och respekt ska bedrivas.

2011/12:Ju333 av Maria Ferm m.fl. (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utvärdering av åtgärder för att förhindra radikaliseringsarbete.

2011/12:U251 av Irene Oskarsson och Caroline Szyber (båda KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska vara ett föredöme när det gäller att inom landet upplysa om och försvara mänskliga rättigheter.

BILAGA 2

Justitieutskottets yttrande
2011/12:JuU5y

Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

---

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 2 februari 2012 att ge bl.a. justitieutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2011/12:44 Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och motioner. Justitieutskottet yttrar sig över de delar av skrivelsen och motion 2011/12:K5 i de delar som de rör utskottets beredningsområde, främst det brottsbekämpande arbetet. Vidare yttrar sig justitieutskottet över ett motionsyrkande, 2011/12:Ju333 (MP) yrkande 2, från den allmänna motionstiden 2011. Det sistnämnda motionsyrkandet överlämnas – under förutsättning av konstitutionsutskottets medgivande – till konstitutionsutskottet.

Justitieutskottet ser positivt på den handlingsplan mot våldsbejakande extremism som regeringen föreslagit liksom dess breda ansats. Justitieutskottet bedömer utifrån sitt perspektiv att de åtgärder som föreslås är väl motiverade och anser att konstitutionsutskottet bör föreslå att riskdagen läggs skrivelsen till handlingarna och avstyrker motionerna K5 (S) och Ju333 (MP) yrkande 2.

I yttrandet finns två avvikande meningar och ett särskilt yttrande.

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I handlingsplanen redovisar regeringen åtgärder som den vidtagit och avser att vidta för att stärka medvetenheten om demokratin och värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Handlingsplanen innehåller bl.a. åtgärder för att öka kunskapen om våldsbejakande extremism, för att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper och för att underlätta avhopp för de som redan anslutit sig till sådana grupper. Vidare innehåller handlingsplanen åtgärder för att stärka strukturer för samverkan och åtgärder för att motverka grogrunderna för det ideologiskt motiverade våldet. Regeringen avser att genomföra åtgärderna under perioden 2012–2014.

Följande åtgärder som redovisas i skrivelsen rör justitieutskottets beredningsområde:

- Åtgärd 5: Regeringen avser att ge en särskild utredare i uppdrag att ta fram ett utbildningsmaterial om förebyggande metoder mot våldsbejakande extremism. Utredaren ska även främja samverkan och kunskapsutbytet inom det förebyggande arbetet mellan aktörer inom kommuner, myndigheter och organisationer inom det civila samhället och presentera förslag till hur ett fortsatt förebyggande arbete kan utvecklas och organiseras.
- Åtgärd 9: Regeringen avser att verka för att stärka samverkan och kunskapsutbytet mellan myndigheter, kommuner, organisationer inom det civila samhället och andra aktörer när det gäller arbetet med att förebygga och motverka våldsbejakande extremism.
- Åtgärd 11: Regeringen avser att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att genomföra en kartläggning av omfattningen av hot och våld mot förtroendevalda.
- Åtgärd 15: Regeringen avser att inleda ett arbete för att sprida exempel på framgångsrika metoder för att förebygga våldsbejakande högerextremism inom EU och verka för att nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte etableras.

Motionerna

I motion 2011/12:K5 (S) begärs ett tillkännagivande om åtgärder för att motverka våldsbejakande extremism. Motionärerna anför att de föreslagna åtgärderna inte framstår som vare sig de mest effektiva eller genomtänkta. De föreslagna åtgärderna syftar till att lindra verkningarna av våldsbejakande extremism när den väl uppstått. I stället bör åtgärderna fokusera på hur man ska komma åt orsakerna till problemen med våldsbejakande extremism. Vad gäller justitieutskottets beredningsområde föreslår motionärerna

bl.a. följande åtgärder. Det krävs en centraliserad resursförstärkning för att få i gång ett effektivare arbete mot den organiserade brottsligheten. I förlängningen bör en sammanslagning göras av Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten i syfte att skapa en nationell spjutspetsorganisation. Vidare bör en kontaktpolis knytas till varje skola i syfte att uppnå en bra kontakt mellan polisen och ungdomar. De som lämnar fängelset ska ges en utslussningspeng i syfte att stödja dem att lämna sin tidigare kriminella miljö. Motionärerna begär också ett antal ändringar i vapenlagstiftningen, bl.a. att minimistraffet för grovt vapenbrott höjs från sex månader till ett år och att det blir möjligt att använda hemlig telefonavlyssning för att upptäcka brottet. Motionärerna anser sammanfattningsvis att det i dag finns så många beröringspunkter mellan den våldsbejakande extremismen och annan grov organiserad brottslighet att de måste ses över och därmed också åtgärdas i ett sammanhang.

I motion 2011/12:Ju333 (MP) yrkande 2 begärs att Säkerhetspolisens åtgärder för att förhindra radikaliserings ses över. Den nuvarande strategin kan enligt motionärerna vara kontraproduktiv och ineffektiv. Det kan vara mer effektivt att, i stället för mer bevakning, inrikta arbetet på andra åtgärder.

Utskottets ställningstagande

Allmänt om det brottsbekämpande arbetet

Arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism berör som regeringen klargör för flera olika politikområden, bl.a. arbetet för de mänskliga rättigheterna samt arbetet mot diskriminering, främlingsfientlighet, liknande intolerans och ungdomspolitiken. Vidare är, som regeringen också framhåller, arbetsmarknadsinsatser och arbetet för att bekämpa utanförskap en viktig del för att motverka grogrunderna till extremism och för att skapa förutsättningar för ett samhälle präglad av sammanhållning.

Arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism är emellertid också en kriminalpolitisk fråga. Frågor om extremism berör polismyndigheternas generella brottsförebyggande åtagande. I skrivelsen Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism (skr. 2011/12:73) beskrivs stora delar av det arbetet. Denna skrivelse ersätter det tidigare strategidokumentet Nationellt ansvar och internationellt engagemang – En nationell strategi för att möta hotet från terrorismen (skr. 2007/08:64). Utskottet kommer att behandla skrivelsen under våren.

I den nu aktuella skrivelsen Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (skr. 2011/12:44) redogörs bl.a. för det arbete som pågår inom polismyndigheterna. Regeringen betonar därvid betydelsen av att inrätta särskilda s.k. dialogpoliser, åtgärder vid hatbrott och av att prioritera arbete med ungdomskriminalitet. Vidare redogörs för det arbete som pågår för att bekämpa den idrottsrelaterade brottsligheten.

Den nu aktuella handlingsplanen mot våldsbejakande extremism är inte inriktad mot det traditionella brottsförebyggande arbetet utan har en bredare ansats för att engagera större delar av samhället. Utskottet, som konstaterar att det pågår ett stort antal arbeten på det aktuella området, ser positivt på den handlingsplan som regeringen föreslår för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism liksom dess breda ansats. Utskottet bedömer att de åtgärder som regeringen föreslår är väl motiverade och anser att konstitutionsutskottet bör föreslå att riskdagen lägger skrivelsen till handlingarna. Utskottet avstyrker motion K5 i de delar den rör utskottets beredningsområde.

Säkerhetspolisens arbete

Säkerhetspolisen har ansvar för att förhindra brott mot rikets säkerhet och bekämpa terrorism. Detta innebär att Säkerhetspolisen arbetar för att avslöja, bekämpa och förebygga sådan verksamhet som med våld eller hot syftar till att förändra det demokratiska styrelseskicket eller påverka politiska beslut, genomförandet av sådana beslut eller den fria debatten. Det arbete som Säkerhetspolisen genomför för att förebygga våldsbejakande extremism beskrivs i regeringens skrivelse Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism (skr. 2011/12:73).

Som regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2012 har Sverige och länder i vår närhet drabbats av omskakande och tragiska händelser under de senast åren. Den 11 december 2010 genomfördes ett självmordsattentat i Stockholm, den 22 juli 2011 drabbades Norge av ett bombattentat och dödsskjutningar och den 11 augusti 2011 angreps försvarsdepartementet i Estland av en beväpnad man. Dessa händelser har gjort hotet från bl.a. våldsbejakande extremism mycket påtagligt. Som regeringen anförde i ovan nämnda budgetpropositionen måste Säkerhetspolisens arbete fortsätta att utvecklas och de måste ytterligare förbättra sin förmåga att upptäcka och bedöma hot.

Säkerhetspolisen har också, vilket framgår av den nu aktuella skrivelsen, framhållit behovet av att stärka kunskaperna bland de yrkesgrupper som kommer i kontakt med individer i riskzonen som kan komma att ansluta sig till våldsbejakande extremistmiljöer.

Utskottet, som konstaterar att handlingsplanen omfattar ett stort antal förebyggande åtgärder, ser inte skäl för att ställa sig bakom vad som yrkas i motion Ju333 yrkande 2 om att utvärdera Säkerhetspolisens åtgärder för att förhindra radikalisering. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Stockholm den 23 februari 2012

På justitieutskottets vägnar

Johan Linander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Kerstin Haglö (S), Ulrika Karlsson i Uppsala (M), Christer Adelsbo (S), Jan R Andersson (M), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Maria Ferm (MP), Caroline Szyber (KD), Kent Ekeröth (SD), Lena Olsson (V), Mattias Jonsson (S) och Roger Haddad (FP).

Avvikande meningar

1. Avvikande mening (MP, V)

Maria Ferm (MP) och Lena Olsson (V) anför:

Grundtanken i radikaliseringsprocessen är att en person i ett antal givna steg radikaliserar alltmer för att slutligen vara beredd att begå terrordåd. Förespråkare av tesen om radikalisering tror att de första stegen mot terrorism är att röra sig i ”fel kretsar” eller att läsa ”fel litteratur”.

I Sverige listas radikaliseringsförebyggande projekt av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Enligt SKL siktar man in sig på att skapa mötesplatser mellan kristna och muslimer, kostnadsfri rådgivning mot diskriminering eller trygghet i bostadsområdet på grund av brist på resurser för att påverka ”de strukturella faktorer som skulle kunna skapa en grogrund för terrorism” (SKL 2010: 31). Det kan även noteras att Säkerhetspolisens chef Anders Danielsson hävdade i en tidningsintervju, efter att Säkerhetspolisen fått 100 miljoner kronor extra i samband med att regeringens antiterrorstrategi antogs, att ”pengarna skulle ha större effekt om vi ordnade jobb i miljonprogrammen än om man anställde ytterligare femtio poliser” (Gringo nr 2/2008).

Vi anser att radikaliseringsstrategin kan vara kontraproduktiv och ineffektiv. Istället för mer övervakning, även om skälen för ökad social sammanhållenhets är behjärtansvärda, kan det vara effektivare att rikta in sig på andra åtgärder. Därför bör Säkerhetspolisens arbete rörande radikalisering utvärderas.

Det anförda innebär att vi anser att justitieutskottet bör föreslå att konstitutionsutskottet tillstyrker motion Ju333 yrkande 2.

2. Avvikande mening (SD)

Kent Ekeröth (SD) anför:

Jag kan inte ställa mig bakom det som anförts vare sig i regeringens handlingsplan i de delar den rör utskottets beredningsområde, eller i majoritetens förslag till yttrande.

Handlingsplanen brister i sin deskriptiva belysning och värdering av olika extremistmiljöer och vilka grupper av människor som riskerar att rekryteras till dessa. Det bör enligt min mening framhållas att islamistiska miljöer i dag utgör det största hotet, vilket jag även tycker framgår av regeringens skrivelse 2011/12:38 2011 års redogörelse för tillämpningen av särskild utlänningskontroll (s. 5 f).

Handlingsplanen tar heller inte specifik hänsyn till fientlighet och rasism mot svenskar, vilket är ett stort och ökande problem, medan den behandlar andra former av intoleranta strömningar.

Med anledning av det anförda kan jag inte likt utskottet vara nöjd med åtgärderna eller anse att de kan beskrivas som välmotiverade. Inte heller anser jag att skrivelsen i sitt nuvarande skick bör läggas till handlingarna.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (S, MP, V)

Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Maria Ferm (MP), Lena Olsson (V) och Mattias Jonsson (S) anför:

Vi kan i stort ställa oss bakom vad regeringen anför i skrivelsen och det förslag som utskottet lämnar till regeringen. Vi vill emellertid ytterligare utveckla vår mening och anför därför följande.

Våldsbejakande extremism ska alltid och på effektivaste sätt bekämpas. Den målsättningen är vi helt övertygade om att även regeringen delar. Men de metoder som regeringen föreslår framstår inte som vare sig de mest effektiva eller genomtänkta. De bakomliggande orsakerna till våldsbejakande extremism är dåligt beskrivna och analyserade i regeringens skrivelse. Mot den bakgrunden blir också regeringens förslag till konkreta åtgärder inte av den heltäckande karaktär som behövs.

Det förebyggande arbetet måste bygga på en genomarbetad samhällsanalys som leder till effektiva åtgärder för att förhindra våldsbejakande extremism utan att stigmatisera vare sig individer eller grupper i samhället. Vår grundsyn är att väldigt få människor under normala omständigheter frivilligt väljer att bli kriminella eller våldsbejakande extremister. Däremot är det alltför många som upplever att de inte är en önskvärd del av samhället och därför väljer att på olika sätt vända sig från det.

I skrivelsen föreslås till stor del ytterligare utredningar och studier, när regeringen kunde ta till vara den kunskap som redan finns, sätta in den i ett större sammanhang och redan nu föreslå konkreta och verkningsfulla åtgärder. Men i stället för att fokusera på hur man ska komma åt orsakerna till problemen föreslår regeringen ett antal åtgärder för att lindra verkningarna av dem när de väl uppstått.

En översiktlig samhällsanalys visar att orsakerna till våldsbejakande extremism är ganska odiskutabla. I korthet handlar det om ökade klyftor i samhället, utbildningssystemet, nedmonteringen av de sociala skyddsnetten, en ökande segregation och en hög arbetslöshet. Sammantaget leder detta till att allt fler upplever ett utanförskap i samhället och att de är diskriminerade. Denna utveckling leder fram till en ökande rekryteringsbas för all sorts kriminalitet och självklart även den våldsbejakande extremismen. För att komma till rätta med problemen med våldsbejakande extremism måste alltså det förebyggande arbetet i form av att skapa ett samhälle med ökad integration och minskade sociala spänningar inta en central position.

Detta är ingen nyhet för regeringen. Det finns redan en bred kunskap om dessa förhållanden som regeringen blundar för. Den sociala marginaliseringen av människor är en viktig del av den radikaliseringsprocess som

leder till extremism. Säkerhetspolisens rapport från förra året pekade ut att den ökade polariseringen i samhället, som fastställer utanförskap, är ett hot inför framtiden.

Det är alltså oerhört viktigt att regeringen agerar kraftfullt mot de ökande klyftorna i samhället och mot massarbetslösheten som gör att människor hamnar i utanförskap. Därutöver behövs ytterligare åtgärder för att effektivisera arbetet mot den organiserade brottsligheten och förbättra det brottsförebyggande samarbetet mellan myndigheter, organisationer och kommuner. Det krävs även bättre åtgärder för att stödja dem som lämnar fängelset och få dem att bryta med sin gamla, kriminella miljö. I de grupper som ägnar sig åt våldsbejakande extremism är det mycket viktigt att bryta gamla mönster och förhindra den återrekrytering till kriminalitet som ett avtjänat fängelsestraff lätt kan innebära. Dessutom menar vi att det är nödvändigt med en rad åtgärder för att bekämpa förekomsten av illegala vapen i samhället, bl.a. en skärpt vapenlagstiftning.

BILAGA 3

Kulturutskottets yttrande 2011/12:KrU1y

Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

---

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har gett bl.a. kulturutskottet tillfälle att senast den 28 februari 2012 yttra sig över skrivelse 2011/12:44 Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och följdmotionerna 2011/12:K5 (S), 2011/12:K6 (SD) och 2011/12:K7 (SD) samt motionerna 2010/11:K413 (M), 2010/11:U245 (KD) yrkande 1, 2011/12:K368 (S) och 2011/12:U251 (KD) yrkande 1 i de delar det berör utskottet.

Det övergripande syftet med handlingsplanen är att värna och stärka demokratin och att därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. I handlingsplanen redovisas åtgärder som regeringen vidtagit och avser att vidta för att stärka medvetenheten om demokratin och värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Kulturutskottet begränsar sig i sitt yttrande till att beröra åtgärderna 1–3, 6 och 10 samt motionerna i motsvarande mån.

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom handlingsplanen i de delar som berör utskottets beredningsområde och anser att motionerna i berörda delar bör avstyrkas.

I yttrandet finns en avvikande mening och två särskilda yttranden.

Utskottets överväganden

Kulturutskottet anser det angeläget att arbetet med att värna demokratin fördjupas för att motverka antidemokratiska tendenser som kan utgöra eller komma att utgöra utmaningar för demokratin. Utskottet vill här framhålla kulturens centrala roll för demokrati och öppenhet. Ett rikt och varierat kulturutbud bidrar till att stimulera yttrandefrihet, kreativitet, humanism och mångfald genom att spegla många olika erfarenheter, tankar och historier.

Myndigheterna inom utskottets beredningsområde arbetar sedan lång tid aktivt med dessa frågor. Det finns dock anledning att utveckla och bredda arbetet ytterligare. Det är därför positivt att regeringen nu tar ett samlat grepp och föreslår ett antal strategiska åtgärder för att intensifiera arbetet med att förebygga extremism.

Utskottet delar regeringens bedömning att *medvetenheten om de demokratiska värderingarna bör stärkas* bl.a. genom stöd till organisationer inom det civila samhället för verksamhet som stärker ungas demokratiska värderingar (åtgärd 1). Ungdomsstyrelsens olika rapporter visar att ungdomar över lag har ett lägre förtroende för de politiska institutionerna än den övriga befolkningen. Det finns också skillnader inom gruppen ungdomar. Utskottet anser det därför lämpligt att insatserna inriktas på ungdomar i riskmiljöer och bedrivs utifrån dessa ungdomars villkor.

Det aviserade uppdraget har nu lämnats till Ungdomsstyrelsen, och en särskild förordning har beslutats, förordningen (2011:1509) om statsbidrag för demokratifrämjande verksamhet. Bidraget ska gå till verksamheter som förebygger att unga utvecklar ett antidemokratiskt beteende. Bidrag kan också gå till verksamheter som genomför demokrati- och ledarskapsutbildningar för personer som är eller kan bli förebilder på lokal nivå. Satsningen avser åren 2012–2014.

Utskottet noterar vidare att Nämnden för statligt stöd till trossamfund i regleringsbrevet för 2012 fått i uppdrag att inom ramen för den nu aktuella handlingsplanen utvidga dialogen med trossamfunden i syfte att stimulera arbetet med demokrati och demokratiska värderingar (åtgärd 2). Utskottet ser mycket positivt på att dialogen nu intensifieras och vill understryka trossamfundens stora betydelse för integration och mångfald i samhället.

Forum för levande historia har under 2011 utvecklat metoder och arbetsmaterial för att stärka ungdomars demokratiska värderingar. I regleringsbrevet för 2012 har man nu fått i uppdrag att sprida de metoder och arbetsmaterial som utvecklats, främst inom skolan men även till det civila samhället och andra aktörer som genomför demokratifrämjande verksamhet (åtgärd 3). Mot bakgrund av att det finns betydande grupper av

ungdomar som hyser intoleranta och antidemokratiska attityder anser utskottet att ett fördjupat samarbete med skolan och det civila samhället är angeläget.

Utskottet delar vidare regeringens bedömning att det är viktigt att *öka kunskapen om våldsbejakande extremism* och att vidga kunskapen om extremism och antidemokratiska rörelser på internet. Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om säkerheten på internet för barn och unga, se betänkanterna 2010/11:KrU5 och 2011/12:KrU3. Statens medieråd, som har i uppdrag att skydda barn och unga mot skadlig mediepåverkan och att stärka dem som medvetna medieanvändare, fick hösten 2011 i uppdrag att genomföra en studie om hur antidemokratiska budskap förmedlas genom internet och hur unga kan stärkas och skyddas mot sådana budskap (åtgärd 6). Studien ska redovisas den 1 juni 2013 och ska utgöra ett underlag för ett arbete med att stärka ungdomar som medvetna medieanvändare och förebygga att budskap från organisationer, rörelser eller nätverk med en antidemokratisk grundsyn får ett genomslag hos ungdomar via internet.

Samhällets insatser måste även inriktas på att *förebygga att individer ansluter sig till våldsamma extremistgrupper och stödja avhopp från sådana grupper*. Det är därför enligt utskottets mening värdefullt att Ungdomsstyrelsen nu fått i uppdrag att fördela medel till organisationer inom det civila samhället som bedriver verksamhet som har till syfte att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremiströrelser och att ge stöd till individer som avser att lämna sådana miljöer (åtgärd 10). Regeringen har även beslutat om en förordning (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet mot våldsbejakande extremism enligt vilken statsbidrag får lämnas för verksamhet som förebygger att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistmiljöer, eller stöder individer som avser att lämna sådana miljöer. Bidrag kommer att betalas ut under perioden 2012–2014. Syftet med statsbidraget är att minska antalet aktiva inom våldsbejakande extremistmiljöer.

Med anledning av motion 2011/12:K6 (SD) vill utskottet peka på att stödet till verksamheter som har till syfte att förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremiströrelser och stöder individer som avser att lämna sådana miljöer enligt skrivelsen ska inriktas mot att särskilt stimulera verksamheter som bedrivs för att förebygga radikaliserings inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön. Med anledning av motion 2011/12:K7 (SD) vill utskottet understryka att handlingsplanens övergripande syfte är att värna och stärka demokratin och därmed göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism, detta oavsett vilka ideologiska utgångspunkter som de extremistiska rörelserna har och oavsett mot vem eller vilken grupp som våldet eller hotet riktas mot. Antidemokratin är allvarlig oberoende av bakomliggande motiv.

Båda motionerna bör därmed enligt utskottets mening avstyrkas.

I flera motioner begärs att en upplysningskampanj om människors lika värde genomförs och att samhället bekämpar rasism. Utskottet anser att dessa motioner i huvudsak är tillgodosedda med vad som anges i handlingsplanen och inte minst med Forum för levande historias arbete och det vidgade uppdrag som man nu fått att sprida de metoder och arbetsmaterial som utvecklats främst i skolan men även till andra aktörer. Något initiativ med anledning av motionerna 2010/11:K413 (M), 2010/11:U245 (KD) yrkande 1, 2011/12:K368 (S) och 2011/12:U251 (KD) yrkande 1 behövs därmed inte.

De åtgärder som föreslås i motion 2011/12:K5 (S) berör mycket vida områden, varav det mesta faller utanför utskottets beredningsområde. Utskottet vill emellertid framhålla att det delar motionärernas uppfattning att idrotten har en viktig roll att spela för ungdomar och kanske speciellt för ungdomar i utsatta områden.

Allas rätt att vara med är en av de viktigaste byggstenarna i svensk idrotts värdegrund. Det innebär att alla som vill vara med i en idrottsförening ska känna sig välkomna, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön och sexuell läggning. Genom den pågående satsningen på barn- och ungdomsidrott, Idrottslyftet, har tusentals föreningar på olika sätt breddat sin verksamhet. För att få ännu större fokus på att öka mångfalden inom idrotten har Riksidrottsförbundet utlyst särskilda medel till föreningar som vill arbeta med detta.

Utskottet vill samtidigt peka på att riksdagen valt att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Idrottsrörelsen arbetar kontinuerligt med ledarutveckling, ledarrekrutering och attityder och värderingar genom SISU Idrottsutbildarna. Utskottet anser därmed inte att det behövs något initiativ i denna del med anledning av motionen.

Sammanfattningsvis ställer sig utskottet bakom förslaget till handlingsplan i de delar som berör utskottets beredningsområden och anser att de aktuella motionerna i berörda delar bör avstyrkas.

Stockholm den 28 februari 2012

På kulturutskottets vägnar

Gunilla Carlsson i Hisings Backa

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christer Nylander (FP), Cecilia Magnusson (M), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Göran Montan (M), Kerstin Engle (S), Gustaf Hoffstedt (M), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Per Lodenius (C), Isak From (S), Peder Wachtmeister (M), Tina Ehn (MP), Lars-Axel Nordell (KD), Bengt Berg (V), Amir Adan (M), Louise Malmström (S) och Margareta Sandstedt (SD).

Avvikande mening

Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (SD)

Margareta Sandstedt (SD) anför:

Jag anser att det i handlingsplanen bör klargöras att de åtgärder som syftar till att bekämpa rasism och s.k. islamofobi inte ska riktas mot legitim och demokratiskt förankrad kritik av den rådande invandringspolitiken och islamistiska tendenser i samhället. I handlingsplanen bör det vidare talas klarspråk om att islamistiska miljöer utgör det största hotet mot Sverige i dag och redovisas vilka ungdomsgrupper som dras till dessa. Regeringen bör även redovisa hur regeringen avser att utreda och motverka rasism och fientlighet riktad mot vanliga svenskar, dvs. svenskfientlighet. Slutligen anser jag att attitydundersökningar bör göras bland den muslimska befolkningen i Sverige om deras syn på demokrati, det sekulära samhället, användandet av våld i olika situationer m.m.

Vad jag nu anför bör KU föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att KU bör föreslå att riksdagen bifaller motion 2011/12:K7 (SD).

Särskilda yttranden

1. **Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (S)**

Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Isak From (S) och Louise Malmström (S) anför:

Det är lovvärt med en handlingsplan för detta angelägna område, men regeringen och utskottsmajoriteten väljer att blunda för de bakomliggande orsakerna till att det förekommer våldsbejakande extremism, nämligen ett samhälle som inte ger plats för alla på lika villkor.

Det är när människor uppfattar att detta samhälle inte är till för dem som de också vänder samhället ryggen.

Att ge mer resurser till föreningslivet utan att ta tag i frågan om den galopperande ungdomsarbetslösheten, bristande skolgång, bostadssegregationen etc. är att blunda för de bakomliggande orsakerna.

Vi vet att föreningslivet är starkare i områden där de socioekonomiskt starkare medborgarna bor. Vi vet att idrotten står och faller med engagerade föräldrar och när föräldrakraften sviktar kommer inte heller idrotten de sköra barnen och ungdomarna till del.

Vi vet att när kommunerna tvingas spara in på fritidsaktiviteter, fritidsgårdar och bra fritidshem är det de sköra barnen som får betala priset.

Även den segregering som uppstått inom skolan på grund av friskolesystemet gör att en del barn aldrig får chansen att möta andra barn som har ett annat liv än de själva. Så skapas ett samhälle av vi och dom – så skapas en grogrund för våldsbejakande extremism.

Det är mot denna bakgrund som vi socialdemokrater i vårt budgetförslag (mot. 2011/12:Fi240 av Håkan Juholt m.fl.) anvisade medel till fler platser i folkhögskolan, en utbildningsform som visat sig vara ypperlig för unga som har negativ erfarenhet av grundskolan och/eller gymnasiet.

Det var mot denna bakgrund vi anslog medel såväl till Statens ungdomsråd som till Kulturrådet för att de ska kunna stötta inte bara ett formellt föreningsliv utan också nätverk och aktiviteter i utsatta bostadsområden. Det var mot denna bakgrund vi anslog extra medel till Statens konstråd för mer offentlig utsmyckning.

Det är mot denna bakgrund vi vill ha en utvärdering av skapande skola för att se om resurserna når de barn som bäst behöver det, och det är också anledningen till att vi föreslår en maxtaxa inom den kommunala musikskolan.

Vår övertygelse är att ett rikt kultur- och fritidsutbud för våra barn och ungdomar bidrar till inkludering, tolerans och öppenhet och är nödvändigt och önskvärt.

Vi vet att kulturvanor fortfarande är en klassfråga.

En handlingsplan mot våldsbejakande extremism är säkert nödvändig, men utan en genomgripande analys av orsak och verkan uppfattar vi planen som ogenomtänkt, vilket vi beklagar.

2. Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (SD)

Margareta Sandstedt (SD) anför:

Jag vill påminna om att Sverigedemokraterna i flera sammanhang har tagit upp behovet av att se över regelverket för stöd till folkbildning, föreningar och trossamfund. Bakgrunden är att det vid flera tillfällen har uppdragats att organisationer som står för våldsbejakande och fundamentalistiska åsikter får statligt stöd. Detta är naturligtvis oacceptabelt. Vi avser därför att återkomma i denna fråga.